

Psychologické smery práva (právny psychologizmus)

Leon Petražický bol dominantný predstaviteľ rusko-poľského smeru psychologickej právnej teórie. Neskôr sa naňho zabudlo, najmä kvôli marksizmu a VOSR, vtedajšia ideológia ich vyhlásila za nevedecké a neplatné.

Lev Josefovič Petražický – reformátor právnej vedy, bol polyhistor aj v oblasti práva – profesor encyklopédie a filozofie práva, študoval aj rímske právo. Za cára Alexandra II. nastala v Rusku právna reforma (zrušenie nevoľníctva a iné reformy) – došlo k reforme právnej vedy (1894), vzniklo moderné právnické povolanie a právo sa dostalo aj do škôl. Bola tu snaha vybudovať súdny systém relatívne nezávislý, prispel k rozvoju právnej vedy – najmä súdna rétorika (rozvíjalo sa právne myslenie); súdne prostredie bolo také miesto, kde sa najviac rešpektovala sloboda slova.

Prebraté inštitúty anglického súdnictva:

- inštitúcia súdneho zmiereu
- systém poroty

Petražický bol novátorom v právnej vede, diela:

- O motívoch konania a podstate morálky a práva
- Teória práva štátu (podtitul: „v spojení s morálkou“)
- Úvod do právnej vedy a morálky

Na právo sa pozeral cez emócie (cez pocity), ako cez kategóriu vnemu, podnetu. Emócie delil na etické a právne.

1. **emócie etické** – sú to jednostranné emócie (imperatívne), za nimi je predstava určitej morálnej alebo etickej povinnosti
2. **právne emócie** – sú dvojstranné (imperatívno-atributívne) – na predstavu určitej povinnosti sa viaže aj predstava konkrétneho oprávneného subjektu – predstava osoby, kt. vyvoláva túto povinnosť (rímske *obligatio* – vždy je tu dvojstranný vzťah) → *iuris vinculum (nexus)*, alebo právne puto

Dva základné druhy práva:

- 1) **psychologický pôvod** (intuitívne právo) – vlastné každému (určitá právna intuícia), je to určité vnútorné presvedčenie o tom čo je právo
- 2) **pozitívne právo** – je výsledok, alebo povinnosť ustanovená aktom niekoho iného; môže byť:
 - a) **oficiálne** – právo vydávané určitou spol. autoritou, tu zohráva úlohu „právo právnikov“ (Savigny)
 - b) **neoficiálne** – móda, verejná mienka, zvyky – nie je za nimi to, že sú výsledkom aktu stanovujúceho povinnosť (pripomína Austina)

Obligatio používa na vyjadrenie určitej psychologickéj zodpovednosti → právne pojmy ako vlastníctvo, subjektívne právo, záväzok a iné, nie sú reálne, ale

znamenajú psychologické odpovede na určité formálne stimuly, kt. majú tým, že pôsobia na ľudské správanie určité reálne efekty → právo je súčasťou **emocionálneho sveta**.

Štát je len **emocionálny prežitok** – citová projekcia, výtvar právnej psychiky, má psychologický význam, pôsobí ako faktor bezpečnosti alebo istoty aj z hľadiska fungovania práva (viac vystupňované je to v škandinávskej teórii). Neprikladá podstatný význam zákonodarnej činnosti, skôr sa zaoberá súdnou funkciou štátu – právo je najmä v tej oblasti, v kt. ho dotvárajú sudy.

- typické je to aj pre americký právny realizmus – odmieta tiež predstavu práva ako súboru právnych noriem – normy sú iba biele papiere popísané čiernymi znakmi, zdrapy papiera alebo hlasy volajúce v púšti – tvrdia, že právo je v realite – law in action (živé právo)

Švédsky predstaviteľ škandinávského právneho realizmu (psychologické odôvodnenie právnej vedy) – **Axel Hegerström**. Pôvodne študoval teológiu, kt. možno premietol aj do svojej teórie; pôsobil ako jeden z mála stabilne na Univerzite v Upsale – centrum škandinávského právneho realizmu.

Emócie považoval za základné prežitky, aj vo vzťahu k právu – jeho vyjadrenia sú ale oveľa tvrdšie: „morálne hodnotenia nie sú ani pravdivé, ani nepravdivé, sú to len emócie; objektívne hodnoty neexistujú a neexistuje ani slobodná vôľa; právne predstavy sú prevažne metafyzické alebo magické, teda absurdné“.

Povinnosť nesúvisí s hrozbou sankcie, nie je to ani vyjadrenie vôle zákonodarcu, ani tlak verejnej mienky, pretože neexistuje niečo také ako vôľa zákonodarcu, ale iba **predpokladný účinok** tejto vôle a ten je produktom práva, v úvodzovkách. „Čo je štát? Iba spoločnosť organizovaná právnymi normami, ale čo by bolo, keby neboli normy udržiavané sudcami? Čo by spoločnosť akceptovala?“

Idey vlastníctva, subjektívnych práv, povinností spočívajú v psychologických odpovediach na rituálne formality práva a mágiu slov – tieto problémové pojmy sa nedajú stotožniť s ničím reálnym, dôvodom je to, že tieto pojmy majú korene v tradičných ideách mystických síl a väzieb. Vlastníctvo je iba idea, kt. existuje v mysliach vlastníkov a tých, kt. nerušia vlastníkov v úživaní ich vlastníctva.

Zaoberal sa podrobne tou časťou rímskej jurisprudencie, kedy právo spočívalo na prísnej forme a náboženských aspektoch.

Ďalší predstavitelia:

Andres Lundstedt – preslávil sa výrokom: „Právne normy nie sú ničím iným ako zbierkou slov alebo slovných spojení, v skutočnosti neexistuje kategória rovnosti alebo prirodzenej spravodlivosti, spravodlivosť je poriadok na zabezpečenie sociálneho blahobytu.“ Welfare state – švédsko je jeho ideálom uskutočneným v praxi. Diela: Nevedeckosť právnej vedy, Opravené právne myslenie (podtitul: „moje názory na právo“).

Alf Ross – nie je švédsky predstaviteľ, je dánsky predstaviteľ – pôsobil na univerzite v Kodani a bol aj sudcom na ESLP. Diela: Direktívy a normy, Účinnosť a platnosť. Predmetom právnej filozofie nie je právo, ale právna veda – zaoberal sa najmä opisnými vetami (direktívy), neopisnými vetami a vedeckými vysvetleniami; tvrdil, že adresátmi právnej normy nie sú občania, ale sudcovia.

Carl Olivecrona – pôsobil na univerzite v Lunde (pôsobil aj v Upsale), písal o medzinárodnom práve, ale aj o iných témach, kt. ho priblížili k nemeckej právnej filozofii (nacistickej) – diela: Právo ako skutočnosť (Law as Fact). Z práva vyzdvihuje – „právo je idea záväznej sily, kt. je psychologickou realitou, a ak sa právu pripisuje nejaká záväzná sila, v skutočnosti to je objektivizovaný pocit viazanosti, tento pocit spájame s ideou právneho poriadku, stáva sa určujúcim pre chápanie práva“. „Zákonodarcovia sú v postavení, v kt. môžu vydať nejaký text, kt. má vlastnosti práva, kt. prikazuje všeobecný rešpekt, ale to je všetko.“ – tento účinok existuje len psychologickú úroveň – slová textu sú iba návodom na určité konanie, nič v skutočnosti neznamajú.